

Received / Geliş
09.03.2017

Article History
Accepted / Kabul
19.03.2017

Available Online / Yayınlanma
25.04.2017

AN ANALYSIS ON INDUSTRY SHARE TARGET OF PARTICIPATION BANKING IN TURKEY

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ SEKTÖR PAYI HEDEFİ
ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Mustafa Tevfik KARTAL¹
Cüneyt Hakan DEMİR²

Abstract

This paper was prepared to make an evaluation about participation banking's market share target which is at 15% in Turkey. The subject dealt with from aspects of market share, banks, branch and employee number, total asset size, credits, securities, participation fund, shareholder's equity, capital adequacy, profitability, product and service range, alternative distribution channel and payment instruments. In order to reach 15% industry growth target, participation banking should increase growth rate. For this, entering of new actors to the sector, going on branch opening with increasing speed, accelerating of total asset size, credit, security, participation fund, shareholder's equity, profitability which are low by comparison conventional banks, providing product and service range by completing developing deficient product and services, making up the difference with conventional banks in alternative distribution channel and payment instruments and sustaining current capital adequacy level which is at the industry level are all important issues. It is necessary to take appropriate action on these subjects. Also, this paper is pioneer and unique study in Turkey due to fact that there is no study about market share target of participation banks.

Keywords: Participation Banking, Growth, Industry Share
JEL Codes: G21, O10

Özet

Bu çalışma Türkiye'de katılım bankacılığının %15 sektör payı hedefine ilişkin değerlendirme yapabilmek için hazırlanmıştır. Konu sektör payı, banka, şube ve personel sayısı, aktif büyüklüğü, krediler, menkul değerler, katılım fonu, özkaynaklar, sermaye yeterliliği, karlılık, ürün ve hizmet çeşitliliği, alternatif dağıtım kanalları ve ödeme araçları açısından ele alınmıştır. Katılım bankacılığı %15 sektör payı hedefine ulaşabilmek için büyüme hızını artırmalıdır. Bunun için sektöre yeni oyuncu girişi sağlanması, şube açılışlarına artan bir hız ile devam edilmesi, konvansiyonel bankalara kıyasla düşük olan aktif büyüklüğü, kredi, menkul değer, katılım fonu, özkaynak, karlılık artışının hızlandırılması, eksik ürünlerin geliştirilerek ürün ve hizmet çeşitliliğinin sağlanması, konvansiyonel bankalarla ADK ve ödeme araçlarındaki farkın hızla kapatılması ve sermaye yeterliliğindeki sektör ortalamasına yakın olan seviyesinin korunması önem arz etmektedir. Katılım bankalarının bu konularda iyileştirmeye yönelik aksiyonlar alması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'de katılım bankacılığının %15 hedefi ile ilgili çalışma bulunmadığından yapılan çalışma bu yönüyle öncü bir çalışma olma özelliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Büyüme, Sektör Payı
JEL Kodları: G21, O10

¹ Dr., mustafatevfikkartal@gmail.com

² İstanbul Üniversitesi İslam İktisadı ve Finansı Doktora Öğrencisi, chakandemir71@hotmail.com

GİRİŞ

Ekonomilerin büyümesi açısından finansal istikrar olmazsa olmazdır. Finansal istikrarın sürdürülebilir kılınması için finansal güvenlik önem arz etmektedir. Finansal güvenlik bir bankanın tasfiyesi ya da iflası durumunda banka mevduat müşterilerinin zararlarını sınırlandırmayı ya da önlemeyi amaçlayan mali düzenleme ve kurumların tümü olarak tanımlanmaktadır (Türker, 2015, s.24). Finansal güvenlik ile finansal istikrar sağlanmakta, böylece ekonomik büyüme için finansal kaynakların sağlanabileceği bir ortam oluşmaktadır.

Günümüzde ülkeler ekonomik büyüme için katma değeri yüksek ürün ve hizmet üretimini artırmaya ve ihracat pazarlarını çeşitlendirilmeye çalışmaktadır. Bu faaliyetler için gerekli olan finansmanın sağlanmasında geçmişte ağırlıklı rolü konvansiyonel bankalar üstlenirken günümüzde faizsiz bankalar önemli oranda varlığını hissettirmeye başlamıştır. İslami bankaların doğrudan mal ve hizmetlerin alım-satımını finanse ederek ticaretin finansmanını ve böylece ekonomik büyümeyi sağlamaları faizsiz finansın yükselişini sağlayan temel sebeplerin başında gelmektedir.

Dünya’da bankacılık içinde faizsiz bankacılığın önemi ve payı giderek artmaktadır. İslami bankacılık piyasasından pay almak için HSBC, Citibank, Barclays Bank, Commerzbank gibi birçok uluslararası banka konvansiyonel bankacılığın yanı sıra faizsiz bankacılık faaliyetleri de gerçekleştirmeye başlamışlardır. Türkiye’de ise faizsiz bankacılık daha yavaş gelişmektedir. İlk kez 1984 yılında bir özel finans kurumu (ÖFK) kuruluşuyla başlayan İslami bankacılık faaliyetleri günümüzde 5 oyuncuyla faaliyete devam etmektedir. İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesiyle bölgesinde önemli bir finans merkezi olmayı arzuladığını deklare eden Türkiye, bir taraftan sermaye piyasalarının diğer taraftan faizsiz bankacılığın geliştirilmesine yönelik çalışmalara hız verilmiştir. 2005 yılında Bankacılık Kanunu ile birlikte ÖFK’ların katılım bankalarına dönüştürülmesi ve İslami finans faaliyetlerinin katılım bankacılığı olarak tanımlanması Türkiye’de önemli dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu değişiklik ile ÖFK’lara banka statüsü verilerek kurumsal bir dönüşüm geçirmelerinin ve dolayısı ile hızlı büyümelerinin önü açılmıştır. Türkiye’de katılım bankacılığının sektör payı 2002 yılında %2,1 seviyesindeyken dönüşüm süreci ile birlikte 2010 yılında %4,3 seviyesine yükselmiştir (Biçer, 2011, s.2). 2013 Ekim döneminde %5,5 sektör payına ulaşan katılım bankacılığının 2016 Ekim döneminde %4,7 seviyesine gerilediği görülmektedir (Katılım Dünyası, 2016). Katılım bankacılığının 2002 ile 2016 yılları arasındaki sektör payı gelişimine bakıldığında ilerleme kaydedildiği ortadadır. Bununla birlikte gelinen noktanın, ekonomi otoriteleri tarafından belirtilen 2023 yılında Türk Bankacılık Sektörü (TBS) içinde %15 sektör payı seviyesine giden yolda yeterli olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Katılım bankacılığının TBS içindeki payının artırılmasına ve hedeflenen sektör payına ulaşmasına yönelik Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Son zamanlarda piyasaya yeni oyuncu olarak kamu katılım bankalarının girmesi %15 hedefine ulaşılması yolunda atılmış önemli adımlardan birini teşkil ederken bir oyuncunun piyasadan çıkması olumsuzluk olarak gözlemlenmektedir. Piyasa oyuncularındaki değişimin yanı sıra finansal istikrarın korunması adına Düzenleyici-Denetleyici Kurumlar (DDK) tarafından alınan tedbirlerin katılım bankacılığının büyümesi üzerinde olumlu ve olumsuz etkilere neden olması ihtimal dâhilindedir.

Bu çalışma Türkiye’de katılım bankacılığının 2023 yılında %15 sektör payına ulaşmasına ilişkin analiz yapmak ve bu şekilde hedefe ulaşılabilirliğin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Konu sektör payı, banka, şube ve personel sayısı, aktif büyüklüğü, krediler, menkul değerler, katılım fonu, özkaynaklar, sermaye

yeterliliği, karlılık, ürün ve hizmet çeşitliliği, alternatif dağıtım kanalları ve ödeme araçları kırılımlarında ele alınmıştır. Katılım bankacılığının %15 sektör payı hedefine giden yolda gelişim alanlarının ve alınması gereken tedbirlere ilişkin önerilerin belirlenmesi ile literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün akabinde, ikinci bölümde literatürdeki konu ile ilgili çalışmalar ele alınacaktır. Üçüncü bölümde katılım bankacılığı ile ilgili genel bilgiler verilecektir. Dördüncü bölümde Türkiye’de katılım bankacılığının %15 hedefine giden yolda analiz yapılacak ve son bölümde ise değerlendirme yapılacaktır.

1. Literatür Taraması

Literatür taramasında Türkiye’de katılım bankacılığının %15 hedefine ulaşmasına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte katılım bankacılığı ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Literatür taraması kapsamında bu çalışmaların bazılarını Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1: Literatürde Yer Alan Çalışmalar

Yazar	Yıl	Araştırma Konusu	Sonuç
Doğan	2008	Katılım bankacılığının ekonomiye katkıları	Katılım bankaları dış ticaretin gelişmesine, ticaretin hareketlenmesine, ekonominin büyümesine, vergi gelirlerinin artmasına, atıl fonların ekonomiye kazandırılmasına katkı sağlamaktadır.
Biçer	2011	Katılım bankacılığının gelişimi	Türkiye’de katılım bankacılığı mevcut sektör payına kıyasla daha yüksek sektör payına ulaşma imkânına sahiptir.
Erdoğan	2011	Katılım bankacılığının ekonomiye katkıları	Katılım bankaları yastık altındaki değerlerin ekonomiye kazandırılmasına katkı sağlamaktadır.
Baykara	2012	Katılım bankalarının etkinlik ve verimliliği	Bir zaman diliminde verimli olan bir katılım bankası aynı zamanda etkin değildir. Ayrıca, bir katılım bankasının sunduğu yatırım araçlarını çeşitlendirmesi etkinlik ve verimliliğini ciddi oranda artırmıştır.
Tuhan	2014	Türkiye’de katılım bankacılığı uygulamaları	Katılım bankacılığı hakkında bilgi verilmiş olup yastık altı fonların ekonomiye kazandırılmasının ve yatırıma, istihdamına, üretimine katkı sağlanmasının amaçlandığı belirtilmiştir.
Ustaoglu	2014	Katılım bankacılığının sektördeki yeri ve önemi	2008 krizinin çalışmada seçilen mevduat bankalarına kıyasla katılım bankalarını daha az etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Savaşan ve Özdemir	2015	Kamu katılım bankalarının sektöre girişi	Sektöre girecek kamu katılım bankaları kısa ve orta vadede negatif, uzun vadede ise pozitif yönde etki oluşturacaktır.
TKBB	2015	Katılım bankacılığının stratejisi	Türkiye’de katılım bankacılığının geliştirilmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen eylemlere yer verilmiştir.
Coşan	2016	Katılım bankalarının etkinliğinin ölçülmesi	Katılım bankalarının 2025 yılında %15 sektör payı hedefine ulaşması beklenmektedir. Bu kapsamda kurumsal ve ticari kredilere odaklanılmalıdır.
EY	2016	Dünya katılım bankacılığı analizi	Türkiye’de katılım bankacılığının 2010-2014 dönemi analiz edilmiştir.

Yazar	Yıl	Araştırma Konusu	Sonuç
Yıldırım ve Çakar	2016	Katılım bankacılığı kullanımını etkileyen faktörler	Finansal tüketicilerin hizmet kalitesi algısı, bilinirlik, şeffaflık ve güvenilirlik katılım bankacılığı kullanım niyetini etkileyen faktörlerdir.

Kaynak: Yazarlar

Tablo 1’den görüleceği üzere bazı çalışmalar katılım bankacılığının ekonomiye katkılarını ele almıştır. Doğan (2008) çalışmasında katılım bankalarının dış ticaretin gelişmesine, ticaretin hareketlenmesine, ekonominin büyümesine, vergi gelirlerinin artmasına ve atıl fonların ekonomiye kazandırılmasına katkı sağladığını belirtmiştir. Benzer şekilde Erdoğan (2011) çalışmasında katılım bankalarının yastık altındaki değerlerin ekonomiye kazandırılmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Ustaoglu (2014) ise çalışmasında 2008 krizinin mevduat bankalarına kıyasla katılım bankalarını daha az etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Bazı çalışmalar katılım bankacılığını etkinlik ve verimlilik açısından ele almıştır. Baykara (2012) çalışmasında aynı zaman diliminde verimli olan bir katılım bankasının etkin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca bir katılım bankasının sunduğu yatırım araçlarını çeşitlendirmesine paralel olarak etkinlik ve verimliliğinde ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Coşan (2016) ise katılım bankalarının etkinliği perspektifinde 2025 yılında %15 sektör payı hedefine ulaşılması için kurumsal ve ticari kredilere odaklanılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Bazı çalışmalar katılım bankacılığının sektör yapısının analizine odaklanmıştır. Biçer (2011) çalışmasında Türkiye’de katılım bankacılığının büyüme potansiyelinin mevcut olduğunu ve daha yüksek sektör payına ulaşabileceğini belirtmiştir. Savaşan ve Özdemir (2015) ise sektöre girecek kamu katılım bankalarının kısa ve orta vadede negatif, uzun vadede ise pozitif yönde etki oluşturacağını ortaya koymuştur.

Yukarıda belirtilen konuların yanı sıra bazı çalışmalarda ise katılım bankacılığı kullanımını etkileyen faktörler ile katılım bankacılığı strateji üzerine inceleme yapılmıştır. TKBB (2015) katılım bankacılığı stratejisine yönelik çalışmasında 2025 yılına kadar Türkiye’de katılım bankacılığının geliştirilmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen eylemlere yer vermiştir. Yıldırım ve Çakar (2016) ise finansal tüketicilerin hizmet kalitesi algısı, bilinirlik, şeffaflık ve güvenilirlik faktörlerinin katılım bankacılığı kullanım niyetini etkilediğini ortaya koymuştur.

2. Katılım Bankacılığı

Uluslararası alanda İslami bankacılık olarak ifade edilen faizsiz bankacılık Türkiye’de katılım bankacılığı olarak tanımlanmaktadır. Katılım bankacılığı faiz almak istemeyen müşterilerin tercih ettiği bankacılık türüdür. (Yıldırım ve Çakar, 2016, s.1). Başka bir tanımla katılım bankacılığı, fon fazlası olan tasarruf sahiplerinden toplanan fonların faiz yasağı çerçevesinde ticari ve sanayi faaliyetlerinde değerlendirilmesi ve sonucunda oluşan kar veya zararın yine tasarruf sahipleriyle paylaşılması sistemidir (Tuhan, 2014, s.25). Katılım bankacılığı kar ve zararın paylaşılması prensibi temelinde faaliyet göstermekte olup konvansiyonel bankacılıktan farklılaşmaktadır

Dünya’da 1960’larda ortaya çıkan katılım bankacılığı faaliyetleri sonraki yıllarda büyümeye başlamıştır (Yıldırım ve Çakar, 2016, s.1). İlk faizsiz banka Mısır’da ve ilk yatırım kuruluşu Malezya’da kurulmuştur. Günümüzde 58’den fazla ülkede 411’i banka olmak üzere 993 faizsiz finans kuruluşu faaliyet göstermektedir (TKBB, 2015b, s.12). Katılım bankacılığı Müslüman nüfusun yoğunlukta olması nedeniyle Güney Asya ve Orta Doğu’da Malezya, Bahreyn, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye gibi ülkelerde daha fazla kabul görmektedir.

Dünya geneline bakıldığında Kuala Lumpur (Malezya), Bahreyn ve Londra (İngiltere) birer İslami finans merkezi olarak öne çıkmaktadır (Erdoğan, 2011, s.29). Yıllık büyüme oranlarına bakıldığında katılım bankacılığı Endonezya’da % 43, Türkiye’de % 30, Katar’da % 26 oranında büyümektedir. Aktiflerinin ülkelere göre dağılımına bakıldığında ise İran % 29, Suudi Arabistan % 24, Malezya % 15 paya sahiptir (TKBB, 2015b, s.14).

Türkiye’de ilk kez 1985 yılında özel bir ÖFK’nın kuruluşu ile başlayan İslami bankacılık faaliyetleri 5411 sayılı bankacılık kanunu ile birlikte katılım bankacılığı olarak tanımlanmıştır (Bankacılık Kanunu, 2005, madde 3). 2005 yılı sonrasında katılım bankası olarak faaliyet gösteren İslami finans kuruluşları günümüzde 3 tanesi özel (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans), 2 tanesi kamu (Vakıf Katılım, Ziraat Katılım) olmak üzere 5 oyuncu ile faaliyette bulunmaktadır. Katılım bankaları 2016 Aralık itibari ile toplam 1.080 şube ve 16.554 personelle faaliyette bulunmakta olup 120 milyar TL aktif büyüklüğüne ulaşmıştır (TKBB, 2017a; TKBB, 2017b; TKBB, 2017c).

Katılım bankaları özel cari hesap, katılma hesabı ve kıymetli maden hesapları aracılığı ile müşterilerinden katılım fonu toplamakta, toplanan fonları kurumsal finansman desteği, kar-zarar ortaklığı, finansal kiralama, döviz kredisi, dövizde endeksli kredi vb. şeklinde ihtiyacı olanlara kredi olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemler ise literatürde mudarabe, müşareke, murabaha, icara vb. şeklinde adlandırılmaktadır. Katılım bankaları ayrıca teminat ve referans mektupları, akreditif, harici garanti, ithalat-ihracat kredileri gibi gayri nakdi krediler de kullanılmaktadır (Doğan, 2008, s.22; Erdoğan, 2011, s.45; Baykara, 2012, s.31; Tuhan, 2014, s.48). Kredi kullananlardan alınan kar payları önceden belirlenen oranlara göre katılım fonu sahiplerine kar payı olarak dağıtılmaktadır.

3. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektör Payı Hedefinin Analizi

Bu bölümde Türkiye’de katılım bankacılığının 2023 yılında %15 sektör payına ulaşmasına yönelik analiz yapılacaktır. Analiz katılım bankacılığının sektör payı, banka, şube ve personel sayısı, aktif büyüklüğü, krediler, menkul değerler, katılım fonu, özkaynaklar, sermaye yeterliliği, karlılık, ürün ve hizmet çeşitliliği, alternatif dağıtım kanalları ve ödeme araçları üzerinden yapılacaktır. Analiz ile birlikte katılım bankacılığının %15 sektör payı hedefine giden yolda gelişim alanlarının belirlenmesi ve öneriler ortaya konulması amaçlanmaktadır.

3.1. Sektör Payı

TBS’de katılım bankacılığının sektör payının %15 seviyesine yükseltilmesi oldukça iddialı bir hedef teşkil etmektedir. Katılım bankacılığının söz konusu hedefe ulaşamayacağına ilişkin bir gösterge olması açısından yakın geçmişte gerçekleşen sektör paylarına bakmakta fayda bulunmaktadır. 2010 öncesi katılım bankacılığının sektör payı %4’ün altında olup 2010-2016 Eylül dönemindeki sektör paylarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Katılım Bankacılığı Sektör Payı

Dönem	Sektör Payı (%)	Sektör Payı Artışı/Azalışı	Büyüme Hızı (%)
2010 Aralık	4,3	0,3	7,7
2011 Aralık	4,6	0,3	6,9
2012 Aralık	5,1	0,5	11,3
2013 Aralık	5,5	0,4	8,1

Dönem	Sektör Payı (%)	Sektör Payı Artışı/Azalışı	Büyüme Hızı (%)
2014 Aralık	5,2	-0,3	-5,8
2015 Aralık	5,1	-0,1	-2,3
2016 Eylül	4,7	-0,4	-7,1
Ortalama	4,9	0,11	2,69

Kaynak: TKBB'nin "Katılım Bankaları" adlı raporlarından derlenmiştir, <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari>, [01.02.2017].

2002 sonrasında TBS’de başlayan büyüme süreci ile birlikte katılım bankaları da büyüme sürecine girmiş, 2002 yılında %1,8 olan sektör payı yıllar itibari ile sürekli artış göstermiştir. Katılım bankacılığının sektör payı 2013 yılsonunda tarihi zirvesine ulaşarak %5,5 seviyesine yükselmiştir. 2014 ve sonrasında kısmi olarak sektör payı kaybı yaşanmıştır. 2015 yılsonunda katılım bankacılığının sektör payı %5,1 seviyesine inmiştir. 2016 Eylül itibari ile bakıldığında ise sektör payı %4,74 olarak gerçekleşmiştir (Katılım Dünyası, 2016).

2010-2015 döneminde katılım bankacılığının ortalama sektör payı %5, ortalama sektör payı büyümesi %0,18 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranda bir büyüme ile katılım bankacılığının %15 hedefine ulaşması oldukça uzun bir süre alacağı ortadadır. Dolayısı ile katılım bankacılığının %15 hedefine ulaşabilmesi için büyüme hızının pozitif dönüşürülmesi ve artırılması gerekmektedir.

3.2. Banka Sayısı

TBS’de katılım bankacılığının sektör payının %15 seviyesine yükseltilmesinde en önemli faktörlerin başında piyasadaki oyuncu sayısıdır. Piyasaya yeni giriş yapan oyuncular bir taraftan rekabeti artırarak katılım bankalarının daha etkin ve verimli çalışmasına katkıda bulunurken diğer taraftan müşterilere sundukları yeni ürün ve hizmetlerle katılım bankacılığının müşteri kitlesinin genişlemesini sağlamaktadır. Böylece katılım bankacılığının mevduat bankacılığından pay alabilmesine imkân sağlanmış olmaktadır.

Türkiye’de katılım bankacılığı 1984 yılında Albaraka Türk’ün kurulmasıyla başlamış, 1985’te Faysal Finans, 1989’da Kuveyt Türk, 1991’de Anadolu Finans, 1996’da Asya Finans’ın kuruluşuyla devam etmiştir. Faysal Finans önce Family Finans ismini, sonrasında ise Anadolu Finans ile 2005’te birleşerek Türkiye Finans ismini almıştır. 2015 tarihinde Ziraat Katılım, 2016’da Vakıf Katılım faaliyete geçmiştir. Diğer taraftan 2001’de İhlas Finans’ın, 2016’da Bank Asya’nın faaliyet izni BDDK tarafından kaldırılmıştır (TKBB, 2017d). Günümüz itibari ile katılım bankacılığında Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım olmak üzere beş oyuncu faaliyet göstermekte olup Halk Katılım’ın kuruluş çalışmalarının devam ettiği bilinmektedir.

Katılım bankacılığının büyütülmesi kapsamında kamu katılım bankalarının sektöre girişi ile birlikte 4’ten 6’ya ulaşan oyuncu sayısı Bank Asya’nın faaliyet izni kaldırılması ile birlikte beşe düşmüştür. Piyasadan oyuncu çıkması sebebi ile katılım bankacılığının sektör payında azalış gözlemlenmektedir. Mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığı alanında 34’ü mevduat, 13’ü kalkınma ve yatırım olmak üzere toplam 47 bankanın faaliyet gösterdiği dikkate alındığında TBS’de katılım bankacılığının payının artması için sektöre yeni oyuncu girişlerin devam etmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu noktada Halk Katılım’ın yakın gelecekte sektöre giriş yapması ile birlikte sektör payının yeniden yükseliş trendine gireceği öngörülmektedir.

3.3. Şube Sayısı

Katılım bankacılığının büyümesi açısından banka sayısı kadar önem arz eden bir diğer husus şube sayısıdır. Mevduat bankalarına kıyasla katılım bankalarının şube sayısı oldukça düşüktür. Buna paralel olarak mevduat bankacılığı ile kıyaslandığında katılım bankacılığının toplam şube sayısı da düşük kalmaktadır. 2010-2016 Eylül dönemine ilişkin şube sayılarına Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3: Türk Bankacılık Sektörü Şube Dağılımı

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	607	9.465	10.072	6,0
2011 Aralık	685	9.834	10.519	6,5
2012 Aralık	828	10.233	11.061	7,5
2013 Aralık	966	11.020	11.986	8,1
2014 Aralık	990	11.223	12.213	8,1
2015 Aralık	1.080	11.193	12.273	8,8
2016 Eylül	976	10.985	11.961	8,2

Kaynak: Katılım bankacılığı şube bilgileri TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından derlenmiştir, Mevduat bankacılığı şube bilgileri TBB’nin “Bankalarımız” adlı yayınlarından derlenmiştir, [01.02.2017].

Tablo 3’de görüleceği üzere katılım bankalarının şube sayısı istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir. Katılım bankacılığının TBS içindeki şube payı 2010 yılında %6 seviyesinden 2015 yılsonunda %8,8 seviyesine yükselmiştir. 2016 Eylül itibari ile katılım bankacılığı şube sayısı 976’ya, sektörün şube sayısı 10.985’e, katılım bankacılığının şube payı ise %8,2’ye düşmüştür. Bankacılık sektöründe şube sayılarının bir önceki döneme göre değişimine Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4: Türk Bankacılık Sektörü Şube Sayısı Değişimi

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	47	438	485
2011 Aralık	78	369	447
2012 Aralık	143	399	542
2013 Aralık	138	787	925
2014 Aralık	24	203	227
2015 Aralık	90	-30	60
2016 Eylül	-104	-208	-312
Ortalama	59	280	339

Kaynak: Tablo 2’den türetilmiştir.

Tablo 4’te görüleceği üzere 2016 yılındaki bankacılıkta yaşanan küçülme ve Bank Asya’nın faaliyet izninin kaldırılması gibi konjonktürel konular haricinde katılım bankalarının şube sayıları düzenli olarak artış göstermiştir. Özellikle 2015’te mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığındaki 30 şube kapanışının katılım bankacılığındaki şube açılışları ile telafi edilmesi dikkate çekicidir. Diğer taraftan 2016 yılında ekonomide yaşanan küçülme bankacılık sektörünü de etkilemiştir. 2016 Eylül itibari ile 2015 Aralık dönemine kıyasla 312 şube kapanmış olup bu sayının %33’ü katılım bankacılığında gerçekleşmiştir. Katılım bankacılığında şube açılışlarının devam ettiği

dikkate alındığında kapanan şubelerin Bank Asya’dan faaliyet izninin kaldırılması nedeni ile bu bankanın şubelerinin kapanmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Mevduat bankacılığında şube kapanışlarının yaşandığı bir dönemde katılım bankacılığının şube açılışlarını sürdürmesi şube ağının genişletilmesi, yurt içinde yaygınlık kazanılması, ekonominin ve istihdamın desteklenmesi, katılım bankalarının itibarı ve saygınlığı açısından pozitif katkı sağlamaktadır. Dolayısı ile katılım bankacılığında şube açılışlarının devam edeceği öngörülmektedir.

Yukarıdaki tablolar, ekonomide ve bankacılık sektöründe yaşanan olumsuz gelişmelerden katılım bankacılığının da etkilendiğini göstermektedir. Bununla birlikte mevduat bankalarına kıyasla daha sınırlı bir şube ağına sahip olduğunu dikkate alındığında yurt çapına yaygınlığın artırılması için şubeleşme konusu katılım bankalarının önümüzdeki dönemde önceliklerinden biri olmaya devam edecektir.

3.4. Personel Sayısı

Katılım bankacılığının büyümesi için önemli bir diğer husus insan kaynağıdır. İnsan kaynağı katılım bankacılığının büyümesi açısından en az sektördeki oyuncu sayısı ve şube sayısı kadar önemlidir. Mevduat bankalarına kıyasla daha az şubeye sahip olan katılım bankalarının insan kaynağı da daha azdır. Ek olarak katılım bankacılığında faaliyet gösteren oyuncu sayısı az olduğu için yetişmiş insan kaynağı bulunması mevduat bankalarına kıyasla daha sınırlı olmaktadır. 2010-2016 Eylül dönemine ilişkin personel sayılarına Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5: Türk Bankacılık Sektörü Personel Dağılımı

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	12.677	178.503	191.180	6,6
2011 Aralık	13.851	181.418	195.269	7,1
2012 Aralık	15.356	186.098	201.454	7,6
2013 Aralık	16.763	197.465	214.228	7,8
2014 Aralık	16.270	200.886	217.156	7,5
2015 Aralık	16.554	201.204	217.758	7,6

Kaynak: Katılım bankacılığı şube bilgileri TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından derlenmiştir, Mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığı şube bilgileri TBB’nin “Bankalarımız” adlı yayınlarından derlenmiştir, [01.02.2017].

Tablo 5’te görüleceği üzere katılım bankalarının personel sayısı 2014 dönemi haricinde düzenli olarak artış göstermektedir. Katılım bankacılığının TBS içindeki personel payı 2010 yılında %6,6 seviyesinden 2015 yılsonunda %7,6 seviyesine yükselmiştir. Bankacılık sektöründe personel sayılarının bir önceki döneme göre değişimine Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6: Türk Bankacılık Sektörü Personel Sayısı Değişimi

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	875	6.101	6.976
2011 Aralık	1.174	2.915	4.089
2012 Aralık	1.505	4.680	6.185
2013 Aralık	1.407	11.367	12.774
2014 Aralık	-493	3.421	2.928

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2015 Aralık	284	318	602
Ortalama	792	4.800	5.592

Kaynak: Tablo 4’ten türetilmiştir.

Tablo 6’da görüleceği üzere 2014 yılı haricinde katılım bankalarının personel sayıları artış göstermektedir. 2010-2015 döneminde katılım bankacılığında personel sayısının ortalamada 792 kişi arttığı, bankacılık sektöründeki değişimde ise katılım bankacılığının payının ortalama % 17,8 olduğu görülmektedir. Katılım bankacılığının şube açmaya devam ettiği dikkate alındığında personel sayısının artacağı, dolayısı ile istihdamın ve ekonominin desteklenmeye devam edileceği öngörülmektedir. Mevduat bankacılığında küçülme yaşandığı dikkate alındığında bu süreç katılım bankacılığının itibarı ve saygınlığına pozitif katkı sağlayacaktır.

3.5. Aktif Büyüklüğü

Katılım bankacılığının sektör payı aktif toplamı üzerinden ölçülmekte olup %15 seviyesine yükseltilmesi ulaşılması kolay olmayan bir hedefdir. Bu hedefe giden yolu daha net görebilmek için son dönemde gerçekleşen sektör paylarına bakmakta fayda bulunmaktadır. 2010-2016 Eylül dönemine ilişkin aktif büyüklüklerine Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Türk Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü Dağılımı (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	43,3	962,7	1.006	4,3
2011 Aralık	56,1	1.160,9	1.217	4,6
2012 Aralık	70,2	1.299,8	1.370	5,1
2013 Aralık	96,0	1.636,0	1.732	5,5
2014 Aralık	104,1	1.889,9	1.994	5,2
2015 Aralık	120,3	2.236,8	2.357	5,1
2016 Eylül	120,8	2.428,2	2.549	4,7

Kaynak: TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından, 2016 Eylül dönemine ilişkin veriler bankaların finansal raporlarından ve <http://katilimdunyasi.com/2016/12/14/katilim-bankaciliginin-durumu-ne-olacak-sistemdeki-paylari-gerilemeye-devam-ediyor> adresinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 7’de görüleceği üzere katılım bankalarının toplam aktif büyüklüğü sürekli olarak artmaktadır. 2010 yılında 43,3 milyar TL olan toplam aktif büyüklüğü 2016 Eylül sonu itibari ile 120,8 milyar TL seviyesine yükselmiştir. Katılım bankacılığının sektör payı ise 2010 yılında %4,3 iken 2016 Eylül itibari ile % 4,7 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektöründe aktif büyüklüğünün bir önceki döneme göre değişimine Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: Türk Bankacılık Sektörü Aktif Büyüklüğü Değişimi (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	9,7	162,3	172,0
2011 Aralık	12,7	198,3	211,0
2012 Aralık	14,2	138,8	153,0

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2013 Aralık	25,8	336,2	362,0
2014 Aralık	8,1	253,9	262,0
2015 Aralık	16,2	346,9	363,0
2016 Eylül	0,5	191,4	192,0
Toplam	87,2	1.627,8	1.715,0
Ortalama	12,5	232,5	245,0

Kaynak: Tablo 6’dan türetilmiştir.

Tablo 8’de görüleceği üzere 2016 Eylül itibari ile 2015 yılsonuna kıyasla sıfıra yakın olmakla birlikte 2010-2015 döneminde katılım bankacılığı aktif büyüklükte her yıl 8 milyar TL’nin üzerinde büyüme sağlamıştır. Kredi genişlemesinin en üst seviyelere çıktığı 2013 yılında 26 milyar TL’ye yaklaşmıştır. Bununla birlikte aktif büyüklüğünde mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığının daha fazla büyüdüğü, 2010-2016 Eylül dönemindeki toplam 1.715 milyar TL aktif büyümesinin sadece 87,2 milyar TL’sinin katılım bankacılığında kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu rakamlar katılım bankacılığında aktif büyümesinin mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığına kıyasla yetersiz olduğunu göstermektedir.

3.6. Krediler

Bankacılık sektörünün bilançosunda aktifler arasında yer alan en önemli kalem kredilerdir. Toplanan mevduat ve katılım fonu müşterilere kredi olarak kullanılmaktadır. 2016 Eylül itibari ile 2.534 milyar TL’lik sektör aktif toplamının 1.610 milyar TL’si (%64,7’si) kredilerden oluşmuştur (BDDK, 2016, s.2). 2010-2016 Haziran dönemine ilişkin kredi büyüklüklerine Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9: Türk Bankacılık Sektörü Kredilerin Dağılımı (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	32,2	519,5	551,6	5,8
2011 Aralık	41,1	667,1	708,3	5,8
2012 Aralık	50,0	779,6	829,6	6,0
2013 Aralık	67,2	1.010,3	1.077,5	6,2
2014 Aralık	69,4	1.193,2	1.262,6	5,5
2015 Aralık	79,2	1.434,8	1.514,0	5,2
2016 Haziran	82,4	1.516,7	1.599,1	5,1

Kaynak: TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından ve <http://www.tkbb.org.tr/mukaveseli-tablolar> adresindeki sektör verilerinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 9’da görüleceği üzere TBS’nin kredi büyüklüğü 2010’da 551,6 milyar TL’den 2016 Haziran itibari ile 1.599,1 milyar TL’ye yükselmiştir. Aynı dönemde katılım bankacılığının kredi büyüklüğü 32,2 milyar TL’den 82,4 milyar TL’ye yükselmiştir. Kredilerde katılım bankacılığının sektör payı ise 2010 yılında %5,8 iken 2013’te %6,2’ye kadar yükselmiş, sonraki dönemlerde ise azalarak 2016 Haziran itibari ile %5,1’e düşmüştür. Bankacılık sektöründe kredilerin bir önceki döneme göre değişimine Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 10: Türk Bankacılık Sektörü Kredilerin Değişimi (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	8,5	150,5	159,0
2011 Aralık	9,0	147,7	156,6
2012 Aralık	8,9	112,4	121,3
2013 Aralık	17,2	230,7	247,9
2014 Aralık	2,2	182,9	185,1
2015 Aralık	9,8	241,6	251,3
2016 Haziran	3,2	81,9	85,1
Ortalama	8,4	164,0	172,3
Toplam	58,7	1.147,7	1.206,4

Kaynak: Tablo 8’den türetilmiştir.

Tablo 10’da görüleceği üzere bir önceki döneme kıyasla katılım bankacılığındaki kredi artışı 2014 ve 2016 Haziran dönemlerinde 2-3 milyar TL bandına düşmüş, yıllarda 8-9 milyar TL ve kredi genişlemesinin en üst seviyeye çıktığı 2013 yılında 17 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte kredi büyüklüğünde mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığının daha fazla büyüdüğü, 2010-2016 Haziran dönemindeki toplam 1.206,4 milyar TL kredi büyümesinin sadece 58,7 milyar TL’sinin katılım bankacılığında kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu rakamlar katılım bankacılığında kredi büyümesinin mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığına kıyasla yetersiz olduğunu göstermektedir.

3.7. Katılım Fonu

Bankalarının daha fazla kredi kullanabilmesi için daha fazla sermaye tahsis etmeleri veya daha fazla mevduat/katılım fonu toplamaları gerekmektedir. 2016 Eylül itibari ile 2.534 milyar TL’lik sektör pasif toplamının 1.341 milyar TL’si (%52,9’u) mevduat/katılım fonundan oluşmuştur (BDDK, 2016, s.2). Aynı dönemde kredi büyüklüğünün 1.610 milyar TL olduğu dikkate alındığında kredilerin %83’ü mevduat/katılım fonu kaynaklı kullanılmıştır. 2010-2016 Haziran dönemine ilişkin mevduat/katılım fonu büyüklüklerine Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11: Türk Bankacılık Sektörü Toplanan Fonların Dağılımı (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	33,8	610,8	644,6	5,2
2011 Aralık	39,9	691,3	731,1	5,5
2012 Aralık	48,2	735,7	783,9	6,1
2013 Aralık	61,5	887,8	949,3	6,5
2014 Aralık	65,4	991,2	1.056,6	6,2
2015 Aralık	74,4	1.175,7	1.250,0	5,9
2016 Haziran	74,9	1.241,8	1.316,6	5,7

Kaynak: TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından ve <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresindeki sektör verilerinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 11’de görüleceği üzere TBS’nin toplanan fon büyüklüğü 2010’da 645 milyar TL’den 2016 Haziran itibari ile 1.316,6 milyar TL’ye yükselmiştir. Aynı dönemde katılım fonu büyüklüğü 33,8 milyar TL’den 74,9 milyar TL’ye yükselmiştir. Toplanan fonlarda katılım bankacılığının sektör payı ise 2010 yılında %5,2 iken 2013’te %6,5’e kadar yükselmiş, sonraki dönemlerde ise azalarak 2016 Haziran itibari ile %5,7’ye düşmüştür. Bankacılık sektöründe toplanan fonların bir önceki döneme göre değişimine Tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12: Türk Bankacılık Sektörü Toplanan Fonların Değişimi (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	7,0	123,0	130,0
2011 Aralık	6,0	80,5	86,5
2012 Aralık	8,3	44,4	52,8
2013 Aralık	13,3	152,1	165,4
2014 Aralık	3,9	103,4	107,3
2015 Aralık	9,0	184,4	193,4
2016 Haziran	0,5	66,1	66,6
Ortalama	6,86	107,71	114,57
Toplam	48,05	753,97	802,02

Kaynak: Tablo 10’dan türetilmiştir.

Tablo 12’de görüleceği üzere 2016 Eylül itibari ile 2015 yılsonuna kıyasla sıfıra yakın olmakla birlikte katılım bankacılığı 2010-2016 Haziran döneminde fon toplamada her yıl ortalama 6,86 milyar TL büyüme sağlamıştır. Kredi genişlemesinin en üst seviyelere çıktığı 2013 yılında 13,3 milyar TL büyüme yaşanmıştır. Bununla birlikte fon toplamada mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığının daha fazla büyüdüğü, 2010-2016 Haziran dönemindeki toplam 802 milyar TL büyümenin sadece 48 milyar TL’sinin katılım bankacılığında kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu rakamlar katılım bankacılığında fon toplama büyümesinin mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığına kıyasla yetersiz olduğunu göstermektedir.

3.8. Menkul Değerler

Bankacılık sektörünün bilançosunda aktifler arasında kredilerden sonra önemli bir diğer kalem menkul değerlerdir. 2016 Eylül itibari ile 2.534 milyar TL’lik sektör aktif toplamının 329 milyar TL’si (%12,9’u) menkul değerlerden oluşmuştur (BDDK, 2016, s.2). 2010-2015 dönemine ilişkin menkul değer büyüklüklerine Tablo 13’de yer verilmiştir.

Tablo 13: Türk Bankacılık Sektörü Menkul Değerler Dağılımı (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	1,4	286,4	287,8	0,5
2011 Aralık	2,0	282,9	284,9	0,7
2012 Aralık	2,4	267,5	269,9	0,9
2013 Aralık	4,8	281,9	286,7	1,7
2014 Aralık	6,7	295,3	302,0	2,2
2015 Aralık	7,5	322,5	330,0	2,3

Kaynak: TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporları ile BDDK’nın Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü ve Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri raporlarından derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 13’de görüleceği üzere TBS’nin menkul değerler toplamı 2010-2015 döneminde 287 milyar TL’den 330 milyar TL’ye yükselmiştir. Aynı dönemde katılım bankalarının sahip olduğu menkul değer büyüklüğü 1,4 milyar TL’den 7,5 milyar TL’ye yükselmiştir. Menkul değerlerde katılım bankacılığının sektör payı ise 2010 yılında %0,5 iken 2015’te %2,3’e kadar yükselmiştir. Bankacılık sektöründe toplanan fonların bir önceki döneme göre değişimine Tablo 14’te yer verilmiştir.

Tablo 14: Türk Bankacılık Sektörü Menkul Değerler Değişimi (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	0,4	24,6	25,0
2011 Aralık	0,5	-3,4	-2,9
2012 Aralık	0,5	-15,5	-15,0
2013 Aralık	2,4	14,4	16,8
2014 Aralık	1,9	13,4	15,3
2015 Aralık	0,8	27,2	28,0
Ortalama	1,08	10,12	11,20
Toplam	6,48	60,72	67,20

Kaynak: Tablo 12’den türetilmiştir.

Tablo 14’te görüleceği üzere katılım bankacılığının menkul değerler toplamı 2010-2015 döneminde sürekli olarak artış göstermiştir. Bu dönemde yıllık ortalama 1,08 milyar TL, toplamda ise 6,48 milyar TL artış yaşanmıştır. Buna karşılık TBS’de ve mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığında 2011 ve 2012 yıllarında bir önceki döneme kıyasla düşüş yaşanmıştır. Toplamda ise mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığının daha fazla büyüdüğü, 2010-2015 dönemindeki toplam 67,2 milyar TL büyümenin sadece 6,48 milyar TL’sinin katılım bankacılığında kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu rakamlar katılım bankacılığında fon toplama büyümesinin mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığına kıyasla yetersiz olduğunu göstermektedir. Bunun temelinde katılım bankalarının tahvil, bono, eurobond gibi faizli menkul değerlere yatırım yapamaması yer almaktadır. Bu nedenle katılım bankaları gelire endeksli senet, kira sertifikası (sukuk) gibi ürünlere yönelmişlerdir. Katılım bankalarının sukuk ihraçlarına Tablo 15’te yer verilmiştir.

Tablo 15: Katılım Bankalarının Sukuk İhraçları (Milyon TL/Dolar/Ringit)

Yıl	Türk Lirası	Dolar	Ringit
2010	-	100	-
2011	-	350	-
2013	520	700	-
2014	870	1.350	800
2015	2.574	250	1.160
2016	428	350	-
Toplam	4.392	3.100	1.960

Kaynak: TKBB’nin “Katılım Bankalarının Sukuk İhraçları” adlı dosyasından alınmıştır, http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Ihrac_Edilen_Kira_Sertifikalari.xlsx, [01.02.2017].

Tablo 15’te görüleceği üzere yıllar itibari ile katılım bankalarının sukuk ihraçları artış göstermiştir. En yüksek tutarlı ihraçlar 2014 yılında yaşanmıştır. Ayrıca katılım bankaları TL’nin yanı sıra ABD doları ve Malezya Ringit’i cinsinden ihraçlar gerçekleştirmiştir. Katılım bankalarının sukuk ihraçlarına ağırlık vermesine rağmen halen mevduat, kalkınma ve yatırım bankaları ile aralarında menkul değerler anlamında ciddi fark bulunduğu görülmektedir.

3.9. Özkaynaklar

Bankacılık sektörünün bilançosunda önemli finansal kalemlerden birini özkaynaklar oluşturmaktadır. Bankaların daha fazla kredi kullanabilmesi ve dolayısı ile büyüebilmesi bankaların özkaynaklarının güçlü olmasına bağlıdır. Türkiye’de yaşanan 2000 ve 2001 bankacılık krizleri sonrası yürürlüğe konulan “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı ile bankaların sermayeleri güçlendirilmiştir. 2010-2015 dönemine ilişkin özkaynak büyüklüklerine Tablo 16’da yer verilmiştir.

Tablo 16: Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Dağılımı (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	5,5	134,5	140,0	3,9
2011 Aralık	6,2	144,6	150,8	4,1
2012 Aralık	7,4	181,9	189,3	3,9
2013 Aralık	8,9	193,7	202,6	4,4
2014 Aralık	9,6	231,9	241,5	4,0
2015 Aralık	10,6	262,3	272,9	3,9
2016 Haziran	11,7	284,5	296,2	3,9

Kaynak: TKBB’nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından ve <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresindeki sektör verilerinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 16’da görüleceği üzere TBS’nin özkaynak toplamı 2010’da 140 milyar TL seviyesindeyken 2015’te 296 milyar TL’ye yükselmiştir. Aynı dönemde katılım bankalarının özkaynakları 5,5 milyar TL’den 11,7 milyar TL’ye yükselmiştir. TBS’de özkaynaklarda katılım bankacılığının payı ise dönemler itibari ile ortalama %,4 seviyesinde seyretmektedir. Bankacılık sektöründe özkaynaklarının bir önceki döneme göre değişimine Tablo 17’de yer verilmiştir.

Tablo 17: Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Değişimi (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	1,0	23,8	24,8
2011 Aralık	0,7	10,1	10,8
2012 Aralık	1,2	37,2	38,4
2013 Aralık	1,5	11,9	13,3
2014 Aralık	0,8	38,2	39,0
2015 Aralık	1,0	30,3	31,4
2016 Haziran	1,0	22,2	23,3
Ortalama	1,04	24,82	25,86
Toplam	7,26	173,73	180,99

Kaynak: Tablo 15’ten türetilmiştir.

Tablo 17’de görüleceği üzere katılım bankacılığı 2010-2016 Haziran döneminde özkaynaklarda her yıl ortalama 1,04 milyar TL büyüme sağlamıştır. Kredi genişlemesinin en üst seviyelere çıktığı 2013 yılında özkaynak artışı 1,5 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bununla birlikte mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığının özkaynaklarını katılım bankalarına göre daha fazla artırdığı, 2010-2016 Haziran dönemindeki toplam 180,99 milyar TL büyümenin sadece 7,26 milyar TL’sinin katılım bankacılığında kaynaklandığı görülmektedir. Söz konusu rakamlar katılım bankacılığında Özkaynak büyümesinin mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığına kıyasla yetersiz olduğunu göstermektedir.

3.10. Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektöründeki önemli göstergelerden biri de sermaye yeterliliği standart oranıdır. Bankacılık mevzuatına göre %8 olan sermaye yeterliliği BDDK kararı ile %12 olarak uygulanmaktadır. Bankaların izne tabi işlemleri için BDDK’dan izin taleplerinde ilk bakılan göstergelerden biri olması nedeniyle sermaye yeterliliği tüm bankalar için önem taşımaktadır. 2010-2016 Eylül dönemine ilişkin sermaye yeterliliği oranlarına Tablo 18’de yer verilmiştir.

Tablo 18: Türk Bankacılık Sektörü SYR Oranları (%)

	Katılım Bankacılığı	Bankacılık Sektörü	Sektör Ortalamasına Göre Fark
2010 Aralık	15,07	18,97	3,90
2011 Aralık	14,05	16,46	2,41
2012 Aralık	13,90	17,90	4,00
2013 Aralık	14,00	15,30	1,30
2014 Aralık	14,53	16,30	1,77
2015 Aralık	14,91	15,56	0,65
2016 Eylül	15,66	16,03	0,37

Kaynak: BDDK’nın Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri ve Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü adlı raporlarından derlenmiştir, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx>, [01.02.2017].

Tablo 18’de görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının sermaye yeterliliği dalgalı bir seyir izlemektedir. TBS’de 2010’da %18,97 olan sermaye yeterliliği 2013 yılında %15,30 ile tarihinin dip seviyesini görmüş, 2016 Eylül itibari ile %16,03 olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankacılığında ise 2010’da %15,07 olan sermaye yeterliliği 2012 yılında %13,90 ile tarihinin dip seviyesini görmüş, 2016 Eylül itibari ile %15,66 olarak gerçekleşmiştir. TBS ile katılım bankacılığı sermaye yeterliliği arasındaki fark 2010 yılında %3,90 seviyesinde iken 2016 Eylül itibari ile %0,37 seviyesine inerek neredeyse birbiri ile eşit hale gelmiştir. Dolayısı ile katılım bankalarının sermaye yeterliliğinin bankacılık sektörü ortalamasında gerçekleştiği görülmektedir.

3.11. Karlılık

Bankacılık için önemli göstergelerden bir diğeri karlılıktır. Kar bankaların kar dağıtımı, özkaynak artışı, ortaklara karpayı dağıtımı, personele prim dağıtımı, sermayenin korunması, büyüme planları, daha fazla kredi verilmesi gibi birçok açıdan kritik öneme sahiptir. 2010-2016 Haziran dönemine ilişkin net kar büyüklüklerine Tablo 19’da yer verilmiştir.

Tablo 19: Türk Bankacılık Sektörü Kar Dağılımı (Milyon TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	759	21.360	22.119	3,4
2011 Aralık	803	19.046	19.849	4,0
2012 Aralık	916	22.607	23.523	3,9
2013 Aralık	1.071	23.615	24.686	4,3
2014 Aralık	473	18.186	18.659	2,5
2015 Aralık	405	25.657	26.062	1,6
2016 Haziran	257	18.776	19.033	1,4
Toplam	5.392	168.711	174.103	3,1
Ortalama	674	21.089	21.763	3,1

Kaynak: TKBB'nin "Katılım Bankaları" adlı raporlarından ve <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresindeki sektör verilerinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 19’da görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının net karları dalgalı bir seyir izlemektedir. 2014’te TBS, 2014’te mevduat, katılım ve yatırım bankacılığı, 2015’te katılım bankacılığı net kar açısından dip seviyeleri görmüştür. Bununla beraber 2015 yılında TBS ile mevduat, katılım ve yatırım bankacılığı zirveyi görürken, katılım bankacılığı ise 2013 yılında zirveyi görmüştür. 2010-2016 Haziran döneminde katılım bankalarının yıllık ortalama 5,6 milyar TL, mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığının ise 21 milyar TL kar ürettiği görülmektedir. 2010-2016 Haziran dönemine ilişkin net kar açısından değişime Tablo 20’de yer verilmiştir.

Tablo 20: Türk Bankacılık Sektörü Kar Değişimi (Milyon TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı
2010 Aralık	51	1.896	1.947
2011 Aralık	44	-2.314	-2.270
2012 Aralık	113	3.561	3.674
2013 Aralık	155	1.008	1.163
2014 Aralık	-598	-5.429	-6.027
2015 Aralık	-68	7.471	7.403
2016 Haziran	-148	-6.881	-7.029

Kaynak: Tablo 18’den türetilmiştir.

Tablo 20’de görüleceği üzere bir önceki döneme kıyasla katılım bankacılığının net karı 2014 ve 2015 yıllarında, mevduat, kalkınma ve yatırım bankacılığın karı ise 2011 ve 2014 yıllarında azalma göstermiştir. TBS’nin toplam karı ise 2011 ve 2014 yıllarında azalış göstermiştir.

Kar açısından TBS’de önemli bir diğer gösterge özkaynak karlılığıdır. 2010-2015 dönemine ilişkin özkaynak karlılığı oranlarına Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21: Türk Bankacılık Sektörü Özkaynak Karlılığı (%)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Bankacılık Sektörü
2010 Aralık	16,9	20,1
2011 Aralık	14,8	15,5
2012 Aralık	14,7	15,8

Dönem	Katılım Bankacılığı	Bankacılık Sektörü
2013 Aralık	13,8	14,2
2014 Aralık	0,9	12,2
2015 Aralık	1,6	11,3

Kaynak: TKBB'nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından ve <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresindeki sektör verilerinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 21’de görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının özkaynak karlılığı yıllar itibari ile düşmektedir. TBS’de 2010’da %20,1 olan özkaynak karlılığı 2015’de %11,3 olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde katılım bankacılığında 2010’da %16,9 olan özkaynak karlılığı düşüş göstererek 2015’de %1,6 olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılına kadar TBS’nin ve katılım bankacılığın özkaynak karlılığı birbirine paralel seyrederken 2014 ve 2015 yıllarında katılım bankacılığında özkaynak karlılığının çok ciddi şekilde düştüğü görülmektedir. Burada temel etkenin Bank Asya’da yaşanan karlılık düşüşü olduğu bilinmektedir.

Kar açısından TBS’de önemli bir diğer gösterge ise aktif karlılığıdır. 2010-2015 dönemine ilişkin aktif karlılığı oranlarına Tablo 22’de yer verilmiştir.

Tablo 22: Türk Bankacılık Sektörü Aktif Karlılığı (%)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Bankacılık Sektörü
2010 Aralık	1,8	3,0
2011 Aralık	1,4	1,7
2012 Aralık	1,3	1,8
2013 Aralık	1,3	2,0
2014 Aralık	0,5	1,7
2015 Aralık	0,3	1,5

Kaynak: TKBB'nin “Katılım Bankaları” adlı raporlarından ve <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresindeki sektör verilerinden derlenmiştir, [02.02.2017].

Tablo 22’de görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının aktif karlılığında düşüş gözlemlenmektedir. TBS’de 2010’da %3 olan özkaynak karlılığı 2015’de %1,5 olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde katılım bankacılığında 2010’da %1,8 olan özkaynak karlılığı düşüş göstererek 2015’de %0,3 olarak gerçekleşmiştir. 2014 ve 2015 yıllarında katılım bankacılığında özkaynak karlılığının çok ciddi şekilde düştüğü görülmektedir. Burada temel etkenin Bank Asya’da yaşanan karlılık düşüşü olduğu bilinmektedir.

3.12. Ürün ve Hizmet Çeşitliliği

Genel olarak bakıldığında TBS’de kullanılan bankacılık ürün ve hizmetlerin bir kısmının katılım bankacılığında kullanıldığı görülmektedir. Konvansiyonel bankacılıkta bulunan konut ve taşıt kredisi gibi tüketici kredileri, taksitli ticari krediler, döviz kredisi, dövize endeksli kredi, ithalat-ihracat-dış ticaret işlemleri, teminat mektupları, havale, EFT, kiralık kasa, üye işyeri hizmetleri, fatura ödemeleri, türev ürünler, bireysel emeklilik, internet bankacılığı, mobil bankacılık, telefon bankacılığı, ATM, çek karne, çek-senet tahsilat ve ödemeleri, yurtdışı para gönderimi, vadeli ve vadesiz hesap (katılım fonu), kıymetli maden alım-satımı, finansal kiralama gibi ürün ve hizmetler katılım bankacılığında da kullanılmaktadır. Bu ürünler faizsiz bankacılık ilkeleri ile yorumlanarak katılım bankacılığına kazandırılmıştır.

Katılım bankacılığının büyümesi ve %15 sektör payı hedefine ulaşması açısından ürün ve hizmet çeşitliliği önem arz etmektedir. Ticaretle ve günlük hayatta bir ihtiyaç olarak yoğun bir şekilde kullanılan ancak katılım bankacılığında bulunmayan nakit krediler çözülmesi gereken önemli bir konu olarak ortada durmaktadır. Ayrıca mevduat bankacılığında ciddi oranda kullanılan ve yüksek gelirler sağlayan kredi kartları, POS’lar ve bazı sigorta türleri katılım bankacılığında aynı yaygınlık ve hacimde kullanılamamaktadır. Diğer taraftan mevduat bankacılığında yüksek düzeyde menkul değer kullanılırken katılım bankacılığında bu alanda sınırlı düzeyde gelire endeksli senet ve sukuk bulunmaktadır.

Yukarıda bazı örneklerle bahsedildiği üzere katılım bankacılığının %15 sektör payına giden yoldaki önemli sorunlarından birini ürün ve hizmet çeşitliliği oluşturmaktadır. Katılım bankacılığında olmayan ürünlerin faizsiz bankacılık ilkeleri dâhilinde katılım bankacılığına kazandırılması, mevcut ürünlerin ise hacminin artırılması önem taşımaktadır.

3.13. Alternatif Dağıtım Kanalları ve Ödeme Araçları

Dijitalleşmenin en üst seviyeye çıktığı günümüzde alternatif dağıtım kanalları bankalar için önemli bir husus olarak ön plana çıkmaktadır. ATM kullanımı maliyetlerin düşürülmesi açısından, POS kullanımı ise kart yaygınlığının ve gelirlerin artırılması açısından önem taşımaya devam etmektedir. Diğer taraftan yakın geçmişte şubeleşmeye önem veren ve bugün büyük ölçüğe ulaşmış bazı bankaların şube sayılarını azaltarak internet bankacılığı, telefon bankacılığı ve mobil bankacılık kanallarına ağırlık vermeye başladığı gözlemlenmektedir.

Bankacılıkta önemli bir ADK olan ATM'lere ilişkin 2010-2015 Ekim adetlerine Tablo 23’de yer verilmiştir.

Tablo 23: Türk Bankacılık Sektörü ATM Adetleri

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	924	26.680	27.604	3,3
2011 Aralık	1.062	30.600	31.662	3,4
2012 Aralık	1.342	34.992	36.334	3,7
2013 Aralık	1.886	40.125	42.011	4,5
2014 Aralık	2.025	43.551	45.576	4,4
2015 Ekim	2.097	46.180	48.277	4,3

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler>, <http://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari> adreslerinden ve BDDK’nın Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu’ndan derlenmiştir, [03.02.2017].

Tablo 23’de görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının ATM adetleri artmaktadır. 2010 yılında katılım bankalarının 924 olan ATM sayısı 2015 Ekim itibarı ile 2.097 ädete yükselmiştir. Benzer şekilde TBS’nin ATM sayısı da 27 binden 48 bine yükselmiştir. Bununla birlikte katılım bankacılığının TBS içindeki ATM payı 2013’te %4,5’e yükseldikten sonra düşmeye başlamış, 2015 Ekim itibarı ile %4,3 olarak gerçekleşmiştir.

Bankacılıkta bir diğer ADK olan POS'lara ilişkin 2010-2015 Ekim adetlerine Tablo 24’te yer verilmiştir.

Tablo 24: Türk Bankacılık Sektörü POS Adetleri

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	126.830	1.689.850	1.816.680	7,0
2011 Aralık	128.914	1.847.929	1.976.843	6,5
2012 Aralık	131.660	2.002.784	2.134.444	6,2
2013 Aralık	134.578	2.159.117	2.293.695	5,9
2014 Aralık	152.526	2.038.856	2.191.382	7,0
2015 Ekim	135.274	2.023.054	2.158.328	6,3

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler>, <http://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari> adreslerinden ve BDDK'nın Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu'ndan derlenmiştir, [03.02.2017].

Tablo 24'te görüleceği üzere hem TBS'nin hem de katılım bankalarının POS adetleri artmaktadır. 2010 yılında katılım bankalarının 126,830 olan POS sayısı 2015 Ekim itibari ile 135.274'e yükselmiştir. Benzer şekilde TBS'nin POS sayısı da 1,8 milyondan 2,1 milyona yükselmiştir. Katılım bankacılığının TBS içindeki ATM payı 2013'te %7'den 2013 sonunda %5,9'a düşmüş, 2015 Ekim itibari ile %6,3 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca hem katılım bankacılığında hem TBS'de 2015 Ekim itibari ile bir önceki yılsonuna kıyasla POS sayıları düşüş göstermiştir.

Bankacılıkta bir diğer ADK olan internet bankacılığında aktif müşterilere ilişkin 2010-2015 Ekim adetlerine Tablo 25'te yer verilmiştir.

Tablo 25: Türk Bankacılık Sektörü İnternet Bankacılığı Aktif Müşteri Adetleri

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2011 Aralık	812.384	8.600.000	9.412.384	8,6
2012 Aralık	997.728	10.600.000	11.597.728	8,6
2013 Aralık	1.175.851	12.400.000	13.575.851	8,7
2014 Aralık	1.372.514	14.300.000	15.672.514	8,8

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler>, <http://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari> adreslerinden ve BDDK'nın Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu'ndan derlenmiştir, [03.02.2017].

Tablo 25'te görüleceği üzere hem TBS'nin hem de katılım bankalarının POS adetleri artmaktadır. 2011 yılında katılım bankalarının 812 bin olan aktif müşteri sayısı 2014 sonunda 13 milyona yükselmiştir. Benzer şekilde TBS'nin aktif internet bankacılığı müşteri sayısı da 9,4 milyondan 15,6 milyona yükselmiştir. Bununla birlikte katılım bankacılığının TBS içindeki payı yatay bir seyir izlemektedir. 2011 yılında %8,6 olan pay 2014'te %8,8 olarak gerçekleşmiştir.

İnternet bankacılığında yapılan işlemlere ilişkin 2010-2015 Ekim hacimlerine Tablo 26'da yer verilmiştir.

Tablo 26: Türk Bankacılık Sektörü İnternet Bankacılığı Hacim Tutarları (Milyar TL)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2011 Aralık	48,6	1.551	1.599,6	3,0
2012 Aralık	64,1	1.770	1.834,1	3,5
2013 Aralık	75,6	2.153	2.228,6	3,4

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2014 Aralık	86,7	2.561	2.647,7	3,3

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler>, <http://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari> adreslerinden ve BDDK’nın Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu’ndan derlenmiştir, [03.02.2017].

Tablo 26’da görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının internet bankacılığı işlem hacimleri artmaktadır. 2011 yılında katılım bankalarının 48 milyar TL olan işlem hacmi 2014 sonunda 86 milyar TL’ye ulaşmıştır. Benzer şekilde TBS’nin işlem hacmi de 1,5 trilyon TL’den 2,6 trilyon TL’ye yükselmiştir. Katılım bankacılığının TBS içindeki hacim payı yatay bir seyirle 2011’de %3’den 2014 sonunda %3,3’e yükselmiştir.

Bankacılıkta önemli bir ödeme aracı olan kredi kartlarına ilişkin 2010-2015 Ekim adetlerine Tablo 27’de yer verilmiştir.

Tablo 27: Türk Bankacılık Sektörü Kredi Kartı Adetleri (Bin Adet)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	2.332	46.472	48.804	4,8
2011 Aralık	2.429	48.932	51.361	4,7
2012 Aralık	2.548	51.794	54.342	4,7
2013 Aralık	2.545	54.291	56.835	4,5
2014 Aralık	2.279	54.727	57.006	4,0
2015 Ekim	2.174	56.041	58.215	3,7

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler>, <http://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari> adreslerinden ve BDDK’nın Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu’ndan derlenmiştir, [03.02.2017].

Tablo 27’de görüleceği üzere TBS’nin kredi kartı (KK) adetleri artmaktadır. 2010 yılında 48,8 milyon olan KK sayısı 2015 Ekim itibari ile 58,2 milyona yükselmiştir. Bu artış içindeki katılım bankalarının payı ise yıllar itibari ile azalmaktadır. 2010 yılında %4,8 olan KK payı 2015 Ekim itibari ile %3,7’ye düşmüştür. Bu düşüşün temel sebebi faaliyet izni kaldırılan Bank Asya’nın kartlarındaki iptallerdir.

Bankacılıkta önemli birer ödeme aracı olan banka kartlarına ilişkin 2010-2015 Ekim adetlerine Tablo 28’de yer verilmiştir.

Tablo 28: Türk Bankacılık Sektörü Banka Kartı Adetleri (Bin Adet)

Dönem	Katılım Bankacılığı	Mevduat, Kalkınma ve Yatırım Bankacılığı	Sektör Toplamı	Katılım Bankacılığının Payı (%)
2010 Aralık	2.925	66.991	69.916	4,2
2011 Aralık	3.633	78.246	81.879	4,4
2012 Aralık	4.399	86.864	91.263	4,8
2013 Aralık	5.178	94.987	100.165	5,2
2014 Aralık	5.733	99.780	105.513	5,4
2015 Ekim	6.305	106.079	112.384	5,6

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler>, <http://bkm.com.tr/pos-atm-kart-sayilari> adreslerinden ve BDDK’nın Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler Raporu’ndan derlenmiştir, [03.02.2017].

Tablo 28’de görüleceği üzere hem TBS’nin hem de katılım bankalarının BK adetleri artmaktadır. 2010 yılında katılım bankalarının 2,9 milyon olan BK sayısı 2015 Ekim itibari ile 6,3 milyona yükselmiştir. Benzer şekilde TBS’nin BK sayısı da 69 milyondan 112 milyona yükselmiştir. Katılım bankacılığının TBS içindeki ATM payı ise yıllar itibari ile artmaktadır. Katılım bankacılığın payı 2013’te %4,2 seviyesindeyken 2015 Ekim itibari ile %5,6 olarak gerçekleşmiştir.

3.14. Katılım Bankacılığının Genel Değerlendirmesi

Katılım bankacılığının gelişimine bakıldığında sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

Tablo 29: Katılım Bankacılığının Genel Karşılaştırması

Bileşen	Katılım Bankacılığı
Sektör Payı	2002-2010 döneminde %4 bandına gelmiş olup 2013 yılında %5,5 seviyesine yükselmiştir. 2016 Eylül itibari ile %4,7 olarak gerçekleşmiş olup ortalama %5 bandındadır. %15 sektör payı hedefine ulaşılabilmesi için ciddi şekilde büyüme hızının artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.
Banka Sayısı	1984 yılında 1 oyuncu ile başlayan katılım bankacılığı 6 oyuncuya kadar çıkmış olup şu an 5 oyuncu ile faaliyetlerini sürdürmektedir. %15 sektör payı hedefine ulaşılabilmesi için ivedilikle oyuncu sayısının artırılması önem taşımaktadır. Bu açıdan kuruluş çalışmaları devam eden Halk Katılım’ın kurulması ve yurtdışı kaynaklı yeni oyuncuların sektöre girişi birer fırsat olabilecektir.
Şube Sayısı	TBS’de büyük ölçekli bankalar dijitalleşmeye yöneldiği için şube kapanışları gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte katılım bankalarının şube açılışlarına devam etmesi ve şube açılış hızını artırmaları bir taraftan yurt çapında yaygınlık kazanmalarını sağlarken diğer taraftan itibar yönetimi açısından olumlu katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan büyük bir hızla devam eden dijitalleşme çalışmaları katılım bankaları tarafından sıkı bir şekilde takip edilmeli, dijitalleşmenin nimetlerinden yararlanılmalı ve bu süreç ihmal edilmemelidir.
Personel Sayısı	Şube açılışlarına paralel olarak personel sayısının artacağı ortadadır. Bu durum katılım bankacılığının ekonomi ve istihdamı desteklemesi ve itibar yönetimi açısından olumlu katkı sağlayacaktır.
Aktif Büyüklüğü	Aktif büyüklüğü, krediler, menkul değerler, katılım fonu ve Özkaynaklar açısından katılım bankacılığı nominal tutar olarak ciddi oranda büyümüştür. 2010-2016 Eylül döneminde aktif büyüklüğü 43 milyardan 120 milyara, krediler 32 milyardan 82 milyara, katılım fonu 33 milyardan 74 milyara, menkul değerler 1,4 milyardan 7,5 milyara, Özkaynaklar 5,5 milyardan 11,7 milyara yükselmiştir.
Krediler	Bununla birlikte söz konusu büyüme mevduat, kalkınma ve yatırım bankalarına kıyasla sınırlı kalmaktadır. Dolayısı ile katılım bankacılığının oyuncu sayısı ve büyüme oranlarını artırarak anılan bileşenlerde daha yüksek rakamlara ulaşmaları gerekmektedir.
Menkul Değerler	
Katılım Fonu	
Özkaynaklar	
Sermaye Yeterliliği	2010 yılında sektörün %3,9 puan altında olan katılım bankacılığının sermaye yeterliliği 2016 Eylül itibari ile sektörün sadece %0,3 puan altındadır. Bileşenler açısından katılım bankacılığının en iyi durumda olduğu alan sermaye yeterliliği olup mevcut düzey katılım bankalarının büyümesi açısından fırsat oluşturmaktadır.

Bileşen	Katılım Bankacılığı
Karlılık	Katılım bankacılığının artan karlılığı sektörden 1 oyuncun çekilmesi ile birlikte azalma eğilimine girmiştir. Ayrıca katılım bankacılığının aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı bankacılık sektörü ortalamasına yakın seyrederken yine aynı sebeple çok ciddi düşüş gözlemlenmiştir. Sektöre yeni oyuncu girişleri ile birlikte karlılıkta artış sağlanması gerekmektedir.
Ürün ve Hizmet Çeşitliliği	Katılım bankacılığının büyümesinin önündeki en önemli engellerden birini ürün ve hizmet çeşitliliği oluşturmaktadır. Nakit krediler gibi bazı ürünlerin katılım bankacılığında bulunmamasının yanı sıra mevcut bulunan kredi kartları gibi bazı ürünlerin mevduat bankacılığı kadar etkin kullanılamaması katılım bankacılığı aleyhine dezavantaj oluşturmaktadır. Bu nedenle süratle ürün ve hizmet çeşitliliği açığının kapatılması gerekmektedir. Katılım bankacılığına yeni ürün ve hizmet kazandırılması açısından uluslararası alanda faaliyet gösteren katılım bankalarının Türkiye’ye yeni oyuncu olarak girmesi önem arz etmektedir.
ADK ve Ödeme Araçları	Sektör payları açısından ADK’ya bakıldığında katılım bankacılığının ATM’lerde %4, POS’larda %6, internet bankacılığı aktif müşterilerde %8, internet bankacılığı işlem hacminde %3 civarında payı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan katılım bankalarının önemli ödeme araçları olan kredi kartı adetlerinde %3, banka kartı adetlerinde ise %5 payı bulunmaktadır. Bahsedilen paylar ADK ve ödeme araçlarından katılım bankalarının dezavantajlı olduğu bir diğer alanı işaret etmekte olup katılım bankacılığı büyümesinin desteklenmesi açısından başta POS ve KK olmak üzere bütün ADK ve ödeme araçlarında iyileşme sağlanmalıdır.

SONUÇ

Küreselleşmenin hız kazandığı ve ekonomilerin birbirine daha fazla entegre olduğu günümüzde her bir devlet halkının refah seviyesini artırmaya çalışmaktadır. Küresel krizlerin sıklıkla yaşandığı, ekonomilerin daraldığı ve alternatif finansman kaynaklarının azaldığı veya maliyetlerinin arttığı günümüzde İslami bankacılık bir alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. 1960’larda ortaya çıkmaya başladığı andan günümüze kadar küresel seviyede gelişim gösteren İslami bankacılık, 1984 yılında Türkiye’de özel bir finans kurumunun kurulmasıyla faaliyete başlamış ve 2005 yılında yeni bankacılık kanunu ile katılım bankacılığı olarak tanımlanmıştır. Zaman içinde sektöre giriş çıkışlarla birlikte günümüzde Türkiye’de katılım bankacılığında 5 oyuncu faaliyet göstermektedir.

Başta üretim ve ticaret olmak üzere ekonomik aktivitelerin fonlanması açısından bakıldığında doğrudan bu amaçları destekleyen katılım bankacılığına ülkeler, hükümetler ve hatta konvansiyonel bankalar tarafından önem verilmektedir. Öyle ki liberal ekonomilerin önemli merkezlerinde biri olan İngiltere’de bazı konvansiyonel bankalar İslami pencere adı altında katılım bankacılığı yapmaktadırlar. Hatta İslami bankacılık açısından Kuala Lumpur (Malezya) ve Bahreyn’den sonra en önemli merkez Londra’dır. Hal böyleyken, birçok ülke gibi Türkiye de bu alana önem vermektedir. Bu sebeptendir ki katılım bankacılığının 2023 yılında sektör hedefi %15 olarak ekonomi yönetimi tarafından sıklıkla ifade edilmektedir.

Katılım bankacılığının artan önemi ve ekonomi yönetiminin sektör hedefi olarak %15 olarak zikredilmesi sebebiyle bu makalede katılım bankacılığının söz konusu

hedefe ulaşmasına yönelik sektör payı, banka, şube ve personel sayısı, aktif büyüklüğü, krediler, menkul değerler, katılım fonu, özkaynaklar, sermaye yeterliliği, karlılık, ürün ve hizmet çeşitliliği, alternatif dağıtım kanalları ve ödeme araçları kırılımlarında konu ele alınmıştır. İnceleme sonucunda katılım bankacılığının sektör payının ortalama %5 seviyesinde dolaştığı, sektördeki oyuncu sayısının 5 olduğu ve artırılması gerektiği, konvansiyonel bankacılıkta şube kapanışları yaşanırken katılım bankacılığının şube açılışlarına artın bir hızla devam etmesinin hem yaygınlık hem de itibar açısından bir fırsat oluşturduğu, şube açılışlarına paralel personel sayısının da artacağı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte konvansiyonel bankalara kıyasla katılım bankalarının aktif büyüklüğü, krediler, menkul değerler, katılım fonu, özkaynaklar konularında büyüme hızlarının artırılması ve farkın kapatılmasına yönelik aksiyonlar alması gerekmektedir. Sermaye yeterliliği açısından katılım bankalarının sektör ortalamasına yakın bir seviyede bulunması katılım bankacılığı açısından pozitif bir görünüm sağlamaktadır. Söz konusu sermaye yeterliliği seviyesi kredilerde ve dolayısı ile başta aktif büyüklüğü olmak üzere bahsedilen diğer alanlarda gelişim sağlanmasını imkân vermektedir. Ayrıca katılım bankacılığının karlılık, ürün ve hizmet çeşitliliği, ADK ve ödeme araçları gibi konularda da konvansiyonel bankalarla arasındaki farkı kapatmak üzere aksiyon alması önem arz etmektedir. Nakit kredi ürününün bulunmayışı, katılım bankalarının bilindik bir kredi kartına sahip olmaması, sektörde oyuncu sayısının azlığı gibi hususlar öne çıkan eksiklikler olarak sayılabilir.

Gelinen noktada özellikle 2016 yılında katılım bankacılığında 1 oyuncu çıkmasının katılım bankacılığı ile ilgili birçok göstereyi bozduğu veya olumsuz etkilediği görülmektedir. Kurulan 2 katılım bankasının söz konusu boşluğu henüz dolduramadığı yapılan incelemeden görülmektedir. Dolayısı ile katılım bankacılığının %15 sektör payına ulaşabilmesine yönelik olarak aksiyonlar alınması gerekliliği ortadadır. Aksiyon alınması halinde katılım bankacılığının büyümesi ve daha yüksek sektör paylarına ulaşması önünde bir engel bulunmamak olup gerekli aksiyonların alınmaması halinde %15 sektör payı seviyesine ulaşılama riski bulunduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Bankacılık Kanunu. (2005) 5411 sayılı 25983 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmış.
- Baykara, Halid Velid. (2012). “Katılım Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- BDDK (2010), “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Aralık 2010”, 01.02.2017 tarihinde <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx> adresinden erişildi.
- BDDK (2011a), “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Aralık 2011”, 01.02.2017 tarihinde <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx> adresinden erişildi.
- BDDK (2011b), “Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler”, 03.02.2017 tarihinde https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Bankacilikta_Yapisal_Gelistmeler/11085bygr_2011.pdf adresinden erişildi.
- BDDK (2013), “Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Aralık 2013”, 01.02.2017 tarihinde <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx> adresinden erişildi.
- BDDK (2014), “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Aralık 2014”, <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx> adresinden erişildi.
- BDDK (2015), “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Aralık 2015”, 01.02.2017 tarihinde <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx> adresinden erişildi.
- BDDK (2016), “Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Eylül 2016”, 01.02.2017 tarihinde <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/TBSGG.aspx> adresinden erişildi.
- Biçer, Ahmet (2011), “Türkiye’de Katılım Bankaları, Hala Gidilecek Yer Var mı?”, 29.01.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/akademik-calismalar> adresinden erişildi.
- Coşan, Şerif (2016), “Kurumsal ve Ticari Bankacılık Açısından Katılım Bankalarının Etkinliğinin Ölçülmesi: Türkiye Örneği”, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, Sibel (2008), “Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Erdoğan, Doğa (2011), “Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları”, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Projesi.
- EY (2016), “Dünya Katılım Bankacılığı Rekabet Raporu 2016”.
- Katılım Dünyası (2016), 15.12.2016 tarihinde <http://katilimdunyasi.com/2016/12/14/katilim-bankaciliginin-durumu-ne-olacak-sistemdeki-paylari-gerilemeye-devam-ediyo> adresinden erişildi.
- Savaşan, Fatih ve Özdemir, Mücahit (2015), “Bankacılığa Yeni Soluk: Kamu Katılım Bankaları”, Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.

- TBB (2011), “Bankalarımız 2010”, TBB Yayını, Yayın No: 276, 01.02.2017 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=&konu=Bankalarımız> adresinden erişildi.
- TBB (2012), “Bankalarımız 2011”, TBB Yayını, Yayın No: 284, 01.02.2017 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=&konu=Bankalarımız> adresinden erişildi
- TBB (2013), “Bankalarımız 2012”, TBB Yayını, Yayın No: 294, 01.02.2017 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=&konu=Bankalarımız> adresinden erişildi
- TBB (2014), “Bankalarımız 2013”, TBB Yayını, Yayın No: 304, 01.02.2017 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=&konu=Bankalarımız> adresinden erişildi
- TBB (2015), “Bankalarımız 2014”, TBB Yayını, Yayın No: 311, 01.02.2017 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=&konu=Bankalarımız> adresinden erişildi
- TBB (2016), “Bankalarımız 2015”, TBB Yayını, Yayın No: 314, 01.02.2017 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/arastirma-ve-yayinlar/kitaplar/kitaplar/55?year=&konu=Bankalarımız> adresinden erişildi
- TKBB (2009), “Katılım Bankaları 2009”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2010), “Katılım Bankaları 2010”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2011), “Katılım Bankaları 2011”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2012), “Katılım Bankaları 2012”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2013), “Katılım Bankaları 2013”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2014), “Katılım Bankaları 2014”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2015a), “Katılım Bankaları 2015”, TKBB Yayını, 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tkbb-yayinlari> adresinden erişildi
- TKBB (2015b), “Türkiye Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi 2015-2025”, TKBB Yayını, Yayın No: 5.
- TKBB (2017a), 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/banka-genel-bilgileri> adresinden erişildi
- TKBB (2017b), 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/diger-istatistikler> adresinden erişildi
- TKBB (2017c), 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> adresinden erişildi
- TKBB (2017d), 01.02.2017 tarihinde <http://www.tkbb.org.tr/tarihce> adresinden erişildi
- TKBB (2017e), 01.02.2017 tarihinde “Katılım Bankalarının Sukuk İhraçları”, 03.02.2017 tarihinde http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Ihrac_Edilen_Kira_Sertifika_lari.xlsx adresinden erişildi
- Tuhan, Ahmet (2014), “Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları”, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Türker, Murat (2015), “Finansal Güvenlik Sistemi Erken Uyarı Modeli: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama ve Politika Önerileri”, TBB Yayını, Yayın No: 13.

- Ustaoglu, Didar (2014), “Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, İsmail ve Çakar, Recep (2016), “Katılım Bankacılığı Kullanımını Etkileyen Faktörlere Yönelik Bir Araştırma”, Global Business Research Congress (GBRC), s. 552-563.